

För det tredje ger Dahlberg och Johansson intrycket att det finns en etablerad praxis inom ekonometrisk forskning att databaser ska tillhandahållas på nätet. Så enkelt är det inte. Inte ens den tidskrift som nämns (*Journal of Applied Econometrics*) ställer detta krav när det gäller data som är av konfidentiell natur (se paragraf 19 i tidskriftens "Notes for Contributors").

I stället för att diskutera angelägna frågor som dessa angriper Dahlberg och Johansson på ett insinuant sätt ESO. Läsaren ges i följande meningar intrycket att ESO har en policy som motarbetar replikering och att detta dessutom skulle vara anledning till att ESO, i sin nuvarande form, läggs ned: "Denna uppfattning verkar dock alltså inte delas av alla i Sverige, inte ens av offentliga organ vars uppgift är att försöka få fram "sanningen"

inom den offentliga sektorn. ESO läggs nu ned."

Detta är fel. ESO har definitivt inte uppfattningen att det inte skulle vara angeläget att statistiska undersökningar som ligger till grund för ESOs rapporter kan replikeras. ESO har heller aldrig motverkat något sådant. Men Dahlberg och Johansson har inte förstått att de utredningar som ges ut av ESO, till skillnad från rapporter från andra statliga kommittéer, inte är rapporter *från* ESO utan *till* ESO. Det yttersta ansvaret för innehållet i dessa rapporter är författarnas, inte ESOs. Denna konstruktion kan tyckas märklig, men är skälet till att ESO har kunnat ta sig an frågor som varit politiskt kontroversiella. I de fall forskare som önskat replikera ESO-studier har hört av sig till ESOs sekretariat har de därför hänvisats till författarna.

MATZ DAHLBERG OCH EVA MÖRK

Släpp dataseten fria! Slutreplik¹

I förra årets sista nummer av *Ekonomisk Debatt* skrev vi en ledare där vi höjde våra röster i en uppmaning till forskare, redaktörer, myndigheter och övriga forskningsinstitutioner att släppa dataseten fria. Ledaren resulterade i två kommentarer, vilket glädjer oss! Vi tycker nämligen att frågan vi tog upp är av högsta vikt för att upprätthålla forskningens heder och trovärdighet. Vi anser att det finns två mycket starka skäl till varför

data som använts i forsknings- och utredningsrapporter ska vara fritt tillgängliga för replikationsstudier.

Det första skälet är av forskningsetisk karaktär. Som vi skriver i ledaren (Dahlberg och Johansson 2002), är replikationsstudier av högsta vikt för att upprätthålla trovärdigheten inom forskningen; replikationsstudier är det bästa sättet att kontrollera publicerade resultat och de ger också en möjlighet att undersöka resultatens känslighet med avseende på val av modell och metod. Det borde vara en självklarhet att då en uppsats är publicerad så ska det också gå att få tillgång till data så att andra forskare kan "kontrollera" resultaten. Detta synsätt oroar dock Hultkrantz och Lindström (2003): "Forskare och

MATZ DAHLBERG är docent i nationalekonomi och verksam vid nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet. EVA MÖRK (tidigare Johansson) är docent i nationalekonomi och verksam vid Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) och vid nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet. De båda var redaktörer för Ekonomisk Debatt under åren 2001 och 2002.

¹ Vi är tacksamma för värdefulla diskussioner med Susanne Ackum Agell, Helge Bennmarker, Anders Forslund och Margareta Wicklander.

utredare får ofta lägga ned stora resurser för att hämta in eller köpa data. Det är inte självklart att den som utför replikeringsforskning sedan ska få tillgång till dessa data gratis. Om data är köpta ägs de av en annan part. En forskare som har hämtat in data själv kan vilja använda dessa för egna studier innan de släpps helt fria. Vi finner dock denna oro obefogad. Om man som forskare är rädd för att bli bestulen på alla geniala idéer man går och bär på, kan man enkelt upprätta ett kontrakt där man tillåter en annan forskare att replikera resultaten och genomföra känslighetsanalys på det aktuella problemet, men där han eller hon inte tillåts genomföra några nya studier på datamaterialet.

Men när ska då en uppsats/rapport betecknas som publicerad? Sandström (2003) skriver att de "inte vill ge våra bearbetade data till en annan forskare innan vi publicerat resultaten i en internationell tidskrift". Vi delar inte deras definition av när en rapport är publicerad. När en uppsats är publicerad i någon vetenskaplig tidskrift eller getts ut som officiell rapport (t ex i form av en ESO-rapport) är det självklart så att rapporten är att betrakta som publicerad. Vi anser dock också att rapporten är publicerad redan när den getts ut som "working paper" eller arbetsrapport (denna syn får även stöd av offentlighetsprincipen, se Bohlin 1997). Detta väger särskilt tungt om rapporten getts allmän uppmärksamhet via något debattinlägg (t ex via DN Debatt). I det ögonblick en forskare går ut med sina resultat borde denne också vara beredd på att bli sakligt bemött, och för att detta ska vara möjligt behövs i vissa fall tillgång till data.

Men vad ska man då göra om data är sekretessbelagda? Ja, då kan man naturligtvis inte lämna ut data, även om vi anser att det är forskarens ansvar att vara den som vill replikera studien behjälplig i största möjliga mån. Men när är data egentligen sekretessbelagda? I Bohlin (1997) understryks att rätten att ta del av allmänna handlingar endast kan inskränkas genom föreskrifter i lag. En myndighet kan alltså själv inte besluta

om sekretess. När föreskrivs då enligt lag sekretess? Enligt SekrL 9:4 gäller sekretess "i sådan särskild verksamhet hos myndighet som avser framställning av statistik samt, i den utsträckning regeringen föreskriver det, i annan därmed jämförbar undersökning som utförs av myndighet, för uppgifter som avser enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden och som kan hänföras till den enskilde". Det är alltså skillnad på identitetsangivna och avidentifierade uppgifter. SCB har rätt att lämna ut identitetsangivna uppgifter för forsknings- och statistikändamål. Vid ett sådant utlämnande till en myndighet följer sekretessen med, men i de fall då forskaren eller forskningsinstitutionen är privat ska utlämnandet i regel förenas med förbehåll beträffande användningen av materialet. SCB:s policy är dock att endast lämna ut avidentifierade uppgifter även för forsknings- och statistikändamål (se SCB 2002). Frågan om sekretess borde alltså inte sätta några käppar i hjulen för forskare som vill lämna ut sina data till andra forskare för replikering. Faktum är till och med att uppgifter som lämnats ut till annan myndighet är att betrakta som en offentlig handling. I de fall SCB (och andra myndigheter som t ex Skolverket) ändå förbjuder forskare att sprida köpta eller erhållna data till annan forskare kan detta beteende ifrågasättas. Vi håller här fullständigt med Hultkrantz och Lindström om att det är angeläget att SCB utarbetar en policy för detta.

Detta leder oss in på det andra, och mycket starka, skälet till varför data som använts i forsknings- och utredningsrapporter ska vara fritt tillgängliga för replikationsstudier, nämligen offentlighetsprincipen. Denna gäller för sådan forskning som bedrivs av myndigheter så som universitet, högskolor jämte andra förvaltningsmyndigheter (se Bohlin 1997). ESO får väl anses vara en sådan myndighet. Hultkrantz och Lindström (2003) hävdar att utredningar som ges ut av ESO inte är rapporter från ESO utan till. Denna skillnad kan säkert spela roll i andra sammanhang. Faktum är dock att rapporterna ges ut av ESO,

en myndighet under Finansdepartementet. Gäller inte offentlighetsprincipen här undrar vi om det inte är dags att ta denna under granskning.¹

Vi står alltså fast vid vår uppmaning från vår ledare: Släpp dataseten fria! Vi anser att det är hög tid att forskare vid universitet, högskolor och andra myndigheter får upp ögonen för offentlighetsprincipen, en hörnsten i vår grundlag och därmed en garant för demokratin, men även att forskare vid privata forskningsinstitutioner borde hörsamma vårt rop, om inte annat för forskningens goda namns skull.

Avslutningsvis: Vi tar i vår ledare inte ställning i debatten mellan Wibe och Bergström/Sandström och uttalar oss vare sig om Wibes motiv eller om hans kompetens. Vi står dock fast vid vårt påstående att vägran att lämna ut data sänker trovärdigheten i forskning. Vi tror naturligtvis inte heller att ESO lades ned av det skäl som Hultkrantz och Lindström insinuerar att vi skulle tro.

Referenser

- Bohlin, A (1997), "Offentlighet & sekretess i myndighets forskningsverksamhet", rapport 1997:2, Riksarkivet.
- Dahlberg, M och E Johansson (2002), "Släpp dataseten fria!", *Ekonomisk Debatt*, Årg 30, nr 8, s 663-664.
- Hultkrantz, L och E Lindström (2003), "Släpp dataseten fria! Kommentar", *Ekonomisk Debatt*, detta nummer.
- Sandström, F M (2003), "Släpp dataseten fria! Replik", *Ekonomisk Debatt*, detta nummer.
- Samuelsson, M (2002), "Forskningsfusik kan endast anmälas av arbetsgivaren", *Dagens Forskning*, 2-3 december 2002.
- SCB (2002), Sekretesspolicy, SCB (kan laddas ner från <http://www.scb.se/omscb/organisation/policies/sekretesspolicy.pdf>).

¹ Glädjande är att denna fråga för närvarande diskuteras i riksdagen: Riksdagsmannen och läkaren Carl-Axel Johansson har nyligen ställt frågor till både Thomas Bodström och Thomas Östros för att få klarhet i vad som gäller för möjligheterna att kunna ta del av forskningsunderlag för opartisk granskning (Samuelsson 2002). Återstår att se vad han får för svar.